

Domovina mnogovrstnih sadežev.

Krompir je neki kupčevalec s sužniki, Janez Havkino po imenu, leta 1565. (tedaj blizo pred 300 leti) v Santa-Fe-i v novi Hišpaniji v južni Ameriki dobil za živež svojim ljudem na ladiji, in on je bil prvi, ki je razglasil ta sad. Pozneje, leta 1584. je admiral Walter Raleigh krompir iz Virginije, severne Amerike, pripeljal na svojo grajščino Youghall na Irsko, in on je tu prvi krompir zasadil. Leta 1588. so ga začeli že na Laškem saditi. Še kot posebna jed je prišel prvokrat leta 1616. na kraljevo mizo v Parizu. Na Nemško so ga dobili v sredi 17. stoletja; in še le nekaj čez 90 let je, kar se je začel po naših deželah razširjati.

Hmelj je začel v Evropi sloveti okoli leta 500, to je, ob času ljudskega preseljevanja. Leta 822. so že imeli na Nemškem hmeljnike. Najboljši hmelj raste sedaj na Českem, Brunsviškem, Parskem in Angleškem.

Špargelj se je v začetku 18. stoletja iz Laškega zaplodil po svetu.

Bob je prišel iz izhodnje Indije v okolico kaspiskega morja.

Salato, našo navadno, so sadili na Angleškem prvič pod kraljem Henrikom VIII. leta 1519.

Pšenice prvotna domovina je gorata dežela v Indiji na južnem podnožji Himalajske gore.

Žito ali rž je prišlo iz male Tartarije in iz južne Sibirije.

Prosó je iz izhodnjih Indij.

Hajdina ali ajda je prišla iz Azije skozi Turško in Grško na Laško in Laškemu bližnje okraje, potem tudi na Nemško, kjer je bila 1522. leta že znana.

Vinska trta je v Aziji doma. Leta 231. so naši nje prvi sled na Nemškem; leta 282. so trte že sadili ob Rajnu in na Ogerskem. Karol Veliki je vinstvo močno pospeševal.

Kava je prišla iz Levante, iz Turškega, leta 1615. prvokrat v Benedke; potem na Francosko; leta 1671. so v mestu Marsilji prvo kavarno odprli; na Dunaji pa leta 1683. in v Norimbergu leta 1696.

Tabak ali duhan je najpred našel španjski menih Roman Pane l. 1496. v Št. Domingu v deželi Tabago v zapadni Indiji v Ameriki. Od tod je kmalo prišel v Evropo. Iz prvega je bil tobak le zdravilno zelišče; Indijanci pa so ga leta 1535. začeli kaditi. — Francoski poslanec Janez Nikot je leta 1559. prvo seme iz Portugaljskega poslal v Pariz. Španjska armada pod kraljem Karolom V. ga je prva prinesla na Nemško. Angleži so se ga naučili piti ali kaditi leta 1585. Turki pa leta 1605., prvo fabriko so napravili v Holandiji; 30letna vojska pa je ta „božji dar“ raznesla po vsem Nemškem in od tod naprej.

Zafran je prinesel neki romar iz jutrovih dežel na Angleško pod kraljem Edvardom III.

Vrtnice (Gartenrose) so prišle prve leta 1522. kot dragi dar iz Laškega na Angleško, kjer so se na ukaz papeža Hadrijana VI. leta 1522. kot znamenje molčanja na spovednice vezale; od tod izvira še danes navadni latinski izrek „sub rosa“ — pod rožo — kar toliko pomeni kot: molči, — „tiho bodi“ — ali „le med nama rečeno“. V okolici mesta Ghazcepoura v Indiji je videti celo rožno polje, kjer delajo rožno vodo, in rožno olje (attar).

Solnčnica je prišla iz Amerike v naše kraje. Pri reki „Ohio“ sadijo na tisuč solnčnic zato, ker neznano veliko kislica, dobrega zraka iz sebe puhté in tako v onih nezdravih krajih ljudi varujejo močvirne mrzlice.

„Besed.“

Národno blago.

Nekaj o raznih poznamenovanjih rastlin in njih lastnostih po veri našega ljudstva.

Spisal Davorin Trstenjak.

Naše ljudstvo je ohranilo še toliko spominov na razne moči ene ali druge rastline, da je vredno to sporočilo pozabljivosti oteti, zato hočem tukaj le nekoliko rastlin omenjati in rastlinoznanecem našim v spodbudo predstaviti, naj ne zanemarijo tudi tega narodnega zaklada vzdigavati.

1. Cepetec, orchis.

Že gosp. Robič je priobčil v „Novicah“, da cepetec ima moč privabljivo in za onim, ki ga pri sebi nosi, cepečejo dekleta, če pa je konjsk, pa živali. Ta vraža je tudi med štajarskimi Slovenci znana. Grško ime *ὄρχις* pomenja: môde, Nemeč to rastlino imenuje: Hodenkraut in Geilwurz, toraj je morala pri Nemcih ta rastlina tudi nekakošno holivno moč imeti. Nemeč jej pravi tudi „Unser lieben Frauen Thränen“, zagorski Hrvat pa „Divice Marije plahčica“ (linterolium, Tüchlein). „Božja plahčica“, pa se veli: *carduus benedictus*. Paramitičnega tega smisla ne zapopadem. Orchideam pravijo tudi: kukovice; s tem štajarski Slovenci ne poznamenujejo samo tice, temoč kukovica njim pomenja tudi: veratrum, hellebarus niger, dalje se kukovica veli neka goba, ktera je takošne barve,*) kakor tica kukavica, tudi kukavica je izraz za: vulva. Tudi solanum, Nachtschatten, se v nekterih krajih veli kukovjek.

2. Trpotec.

Ta rastlina najrajši raste po strtem potu, zato ime: trpotec, tudi latinsko ime: „plantago“ opominja, da najrajši raste tam, kjer je zemlje se dotikal nožni podplat (planta). Ravno tako nemško „Wegerich“, „Breitwegerich“. Na Štirskega jej tudi pravijo: jančev jezik, lingua agni, kar se vjema z grškim poznamljanjem „Arnoglossum“, toda po podobi travini, kakor batrachium, žabji krak, žabji skok, pri Srbih po Belostencu in Vuku: žabokračina, žabokrečina, zannichellia palustris. Pravijo, da s trpotcem se lahko prepelice lovijo, kar menda je tudi pri Grkih veljalo, ker z eno in isto besedo: *ortyx* poznamljajo: prepelico in trpotec.

3. Kurje oko.

Ta trava ima seme okroglo prispodobno oku kurjemu, zato ime: kurje oko. Grk jo imenuje: *anagalis*, menda od *αναγελαιεν*, smejati se, ker jim je služila za pomoček razveselivni. Ljudstvo pravi: če travo kurje oko vzameš v roko in jo daš v roci ogreti, jenjal bode krvotok, če si se kje ranil. Seme, če ga pri sebi nosiš, odganja hude duhove; ta vraža je znana tudi pri Nemcih, zato jej pravijo „Gauchheil“, — gauch pomenja v nemščini: pošast.

4. Vratič, *arthemisia monoclonos*.

To travo imenujejo tudi: sv. Ivana pas, Ivanjev pas, Nemeč: Johannesgürtel. Ob Ivanjem (kresu) so imeli poganski Sloveni dosti vraž, še sedaj se zlasti v predmestjih Ljubljane in po vseh vaseh Kranjskega zvečer pred Ivanjem obesijo razne trave na okna, in ker vratič, tudi metlikovina imenovan, ima neprijetno duho, so mislili, da vse hudo odganja.

*) Primeri imena gob: lisica po lisičji barvi, furlan po ru-javi barvi, v katero se Furlani radi oblačijo, Turek itd. Pis.

Kdor vratič pri sebi nosi, tega kača ne pikne. Nemec misli, da, če vratič imaš okoli noge omotan, ne boš se na potu utrudil, zato gotovo ime nemško „Beifuss“. Tanacetum pa se veli na Štajarskem: vratika, in je pomoček zoper gliste, zato mu Nemec tudi pravi „Wurmkraut“. Po sv. Ivanu ima tudi ime: poly-podium, filicula, kateri pravijo: sv. Ivana kruh, ali božja stelica.

5. Zlatič trava.

Zlatič trava, chelidonium, ima moč, da, ako jo zakonski si pod vzglavnik denejo, zmirom v miru brez prepira živijo, menda po tej vraži ime: zlatič. Grk jo imenuje chelidonium od *χελιδον*, lastovica, ker, kakor lastovica oznanjuje mladoletje, tudi zlatič cvetè spomladi, zato tudi tej travi nekteri pravijo: lastovičina trava. *) Na Štajarskem so vesi: Zlateče, gotovo po zlatiču.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Interpelacija

štajarskih slovenskih poslancev v štajarskem zboru.

(Konec.)

Domači uradniki naj nas vladajo, ki narod ljubijo in ktere bodo imenovala naše deželne oblasti; hočemo, da se sklepajo postave v jeziku našega naroda in da izvirajo iz našega kulturnega in pravnega življenja — mi tirjamo postavodajo v domačem skupnem deželnem zboru za vse zadeve, ki so v najvišem diplomu od 20. oktobra 1860. l. deželni avtonomiji prepuščene: v pravosodji, poduku, bogočastji, upravi. Za te zadeve tirjamo deželno vlado, ki bo našemu skupnemu deželnemu zboru odgovorna, ktera se bo imenovala iz naše srede, in ktera bo razvijala notranjo moč narodovo; mi hočemo imeti svojo lastno najvišjo sodnijo, svoje lastno vseučilišče v naši sredi, v narodovem osrčju. Mi hočemo, da se določi in odloči ona svota denarjev in vojakov, ktere moramo državi dajati, in druge dohodke hočemo upotrebljati za blagor in potrebe lastne dežele iz lastnega naroda. Javno pravo je od nekdej priznavalo narodom pravico, da si smejo svoje zadeve sami oskrbovati, in si dati ono ustavo, ki njih okoliščinam najbolje odgovarja.

Naj stanuje kateri narod na majhnem ali velikem prostorji, nastaja mu že iz tega, da živi, moralična dolžnost in pravica iskati pogojev, pod katerimi bo mogel živeti, ohraniti in razvijati se; državi pak, ki obstaja le zaradi svojih prebivalcev, narašča ravno tako dolžnost svoje prebivalce braniti in njim dajati omenjene pogoje. Država, ki bi tega ne hotela ali ne mogla, zgubila je moralično pravico še dalje obstajati.

Dežel ne reprezentuje zemljišče, ampak narod, ki na zemljiščih živi; tako tudi mi štirski Slovenci nismo samo stvar, ampak osebne individualnosti. Torej ne moremo priznati nemški večini, da bi imela lastninske pravice do nas in do oblasti, na katerem živimo, tudi ne moremo dopuščati, da bi nas ona v narodnih vprašanjih nadvladala, ali da bi nam smela ona dopuščati, kader se bomo hoteli ločiti iz sedanje deželne zveze.

Politično individualnost vojvodine širske reprezentuje oblastnijsko in vladarsko pravo deželnega vladarja. Mi se imamo samo do njega obračati. Ako se on sklada

z ljudstvom, ktero se hoče ločiti, potem ima omenjena sprememba vso svojo pravno podlago. Razdelitev deželnega premoženja potem iz tega samo ob sebi izvira.

Le premislimo, da so se že često v Avstriji provincije razločevale in združevale, in da to ni nikakor kaj novega.

Tako so vladni krogi že sami iz narodnih obzirov premišljevali o ločitvi laško-tiroljskega oblastja od severne Tiroljske, vzhodne od zapadne Galicije; srbska vojvodina in knježevina erdeljska se je utelèsila Ogerski, kar se ustavno nikakor ne dá opravičevati; ravno zdaj se razpolaga z vojaško granico; celo državo so v dve polovici razdelili. Ako še premislimo, kako nemška stranka skoraj brezvestno prezira historične pravice dežel in kronovin in jih razbija v gole vladne oddelke (regierungs-departements) ne obotvaljaje se spremeniti vse razmere in naprave: potem imajo Nemci malo pravice sklicavati se nam nasproti na historično pravo, ktero sicer povsod tajé, in ktero gledé nas ni pravo ampak historična krivica, in ravno tako malo pravice imajo od nas tirjati, da mora ta krivica vekomaj obstajati.

Poleg vsega tega bi združenje vseh Slovencev v narodno in politično celoto skrajšalo in pocenilo upravo, odpravilo bi se hujskanje ter ovajanje med raznimi narodi in ovire svobode, in naše gibanje pospešilo bi pomirje, ktereга vsi tako zelo želé, kajti ljudstva že laže prenašajo absolutizem vlade, kakor pa despotizem družega naroda.

Pomisliti je na dalje, da se more država ohraniti in močna postati le na podlagi enakih pravic za vse, na podlagi municipalne avtonomije; pomisliti, je, da se bolj in bolj spoznava in tirja, da je federativni preustroj Avstriji edino mogoča, državi in narodom edino koristna državna osnova, kajti celota se ojači, ako se ojačijo deli in federalizem je do zdaj pomenjal le državno enoto, centralizem pa v svojih zadnjih namenih le razdeljevanje države in ako se še pomisli, da federalistična osnova tirja večih deželnih in ljudskih skupin, potem se mora priznati, ko tirja državna korist in čast Nemcev, da se ustreže našim željam, ako nočejo Nemci tudi v prihodnje na-se nakladiti sumnje, da so nepravilni in da hoté Slovane tudi za naprej ovirati v svobodnem mišljenju, svobodnem življenju in napredku in da hoté dosedanje razkosanje slovenskega naroda v 6 za-se nezmožnih delov samo zato še dalje ohraniti, da bi mogli Slovence tem laže zatirati.

Zatorej poprašamo slavno vlado:

(Sledi obširno razpeljano vprašanje: 1. ali bi hotela vlada Nj. veličanstvu predložiti prošnjo, da bi se osnovala zedinjena Slovenija, in 2. kaj hoče vlada storiti, da resnica postane slovenska ravnopravnost, in zakaj dozdej v tej zadevi še ni nič storila.)

Ozir po svetu.

Pogled na bojišče v Dalmaciji.

Vse obrača zdaj svoje oči v okraj Kotski v Dalmaciji, kjer se je ljudstvo z orožjem uprlo zoper vlado zaradi nove vojne postave, ktera mu je vzela neke posebne pravice, ki jih je dosihmal imelo. Že dalmatinski poslanec Ljubiša je v državnem zboru povzdignil svoj glas, naj se za Dalmacijo nikar ne vpelejo novosti, ktere bi utegnile narod zeló razdražiti, ki je mnogo let vžival posebne izjeme. Al njegov glas se ni poslušal. Zmogel je tudi o tem nesrečni centralizem! Ko pa se je imela nova vojna postava pametno ali nes-pametno vršiti tudi v teh krajih, je kakor strela iz

*) Litovčani jo imenujejo: kregždyne, od kregžde, lastavica. Pis.

ne po številu ne po važnosti svojih del. Le še dve ali k večjemu tri seje naj bi mu bile dovoljene, pa bi bil dognal in dodelal tudi tistih sedem predmetov, ki zdaj niso mogli več na vrsto priti.

Deželni zbor kranjski je storil, kar je bilo v njegovi moči, in s tem svojo dolžnost dopolnil; daj Bog, da bi bili tudi tisti, pred ktere zdaj pridejo deželnih zborov sklepi, enako voljni ustrezati deželnim in narodnim željam, pa bo kmalu v Avstriji mir in zadovoljnost.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Odkod bi Slovenci prišli v dežele nekdanjega Norika?

Dodatek k članku v 41. in 42. listu.

Spisal Davorin Trstenjak.

Obilo mest in več kakor tisoč vesí s slovenskimi imeni po Avstrijskem, Štirskem, Koroškem se tje ne postavi v kakošnih 50 letih, temu treba stotin let; zraven tega se trdni gradovi, katerih še Evstahij omenja v Noriku in katerih razvaline še dandanes molijo v nebó in slovenska imena nosijo, se ne postavijo v kakošnih 100 letih, in toliko niso še Sloveni, ako bi bili komaj še v 7. stoletju v Norik prišli, imeli časa za zidanje, kajti Bavari in Franki so jih že hudo nadlegovali v onem stoletju.

Šafařik je sam izdvojil nad zgodovino korotanskih Slovencev, pisaje: „kje, v kateri deželi in sosesčini se imajo njihovi sedeži iskati, predno so se v Karantaniji naselili?

Historični viri nimajo nobenega, to vprašanje večšega gotovega spričala. Ostane nam toraj jezik in njegova razmera h drugim slovanskim plemenom, dalje po posebnosti krajnih imen.

Prav ta imena nam pa kažejo poseben značaj; po vsem Noriku ne najdeš ne enega imena s končnico slav, slava, slavci.

Pri panonskih Slovencih, kateri so res prišleci 6. stoletja, najdeš Radoslavce, Bodislavce, Jaroslavce in sama patronimična poznamovanja vesí, na priliko, Budišavci, Vlastomirci, Volčkovci, Berkovci, Dragotinci itd.; po vsem gorenskem Koroškem in gornjem Štirskem ni nobenega patronimičnega poznamovanja vesí, a vendar so korotanski in panonski Slovenci v istem času po Karolovcih bili ob svojo politično samostalnost prišli, tako da ni mogoč ugovor, da so korotanskim Slovencem Franki zbrisali narodni značaj.

Med korotanskimi Slovenci najdeš prestare slovenske besede za poznamovanja gorá, rečic, planin, katerih zastoj iščeš pri Hrvato-Srbih.

Cirilski ꝑъ in ꝑь se glasi: or, ur, ol, ul, to pričujejo imena iz 8. stoletja: cholmen, chulmen, Kurka (Krka), Kurnuz (Krnuz), Urtel (vrtel), Turdo (trdo) itd.; I se je pogosto vokalizoval, in najdeš Tuordoguvavo = Trdoglavo; vseh teh posebnosti ne pozná niti hrvatsko-srbščina niti starobolgarščina.

V frizinskih spomenicih, v katerih ne smeš iskati čistega korotanskega jezika, temoč cerkveno-slovensko, starohrvatsko in korotansko-slovensko zmes, najdeš izvirniše, organične oblike, nego jih pozná hrvato-srbščina.

Vse te okoliščine pričajo, da imamo tukaj iskati prestaroslovenskega plemena, ktero se je že v pradobi razvilo po lastnih postavah. Božanstvo groma so imenovali Perkun kakor Litovci, a ne Perun, kakor drugi Slovani; to pričajo imena: perkunji vrh, per-

kunji art; Radogosta pa Radol, Raduh, Radmer, kar potrjujejo imena gor in krajev.

Jaz mislim, da korotanski Slovani so prišli v pradobi čez Karpate do Bavarskega, Tirolskega v Norik, Karnio in jadranskega morja; zato jih v historični dôbi najdemo noter do helvetskih dolin. Oni bi po takem bili avantgarda slovanskega preseljevanja, zato vsa osebna imena na slovensko-rimskih spomenikih so še večidel enostavna, in s pridevkom mar najdemo edina: Magimar, Mogimar, Resimar, Jentumar, Lutumar, Belatumar, Djastvamar. Slednje imé s sufiksom stva = stvo je tako izključivo slovensko, da vse jezikoslovce poklicati smem na boj, in jih vprašati: kater drug jezik indo-evropski pozná sufiks stvo, razun slovanskega? Poleg tega oblike Adnamat in Adnomat, Djastvamar za Djastvomar so edine posebnosti korotanskega jezika. Korotanski Slovenci so bili celó izgubili besedo slav ali je nikdar niso poznali. V knjige in govor je prišla še le od južnih Slovanov. Al njihova last je: mar, in govor jim je: marn ali kramola, kremelj, in trdil bi, da je kramola iz one korenike, iz ktere slav. Sansk. ç, v gršč. κ, v lat. c, v nemščini h, je tudi v slovenščini pogosto k. *)

Ako so sorodne: çru, çrava, clueo, clamor, κλή, hruom, tedaj tudi: krama, kramola, **) kramljati, in v besedi kram najdemo isti sufiks m, kakor v nemškem hruom, hruomi, novonemški Ruhm — slava.

Naj po tukaj postavljenih nakazilih domači zgodovino- in jezikoslovci to stvar globeleje preiskujejo.

Jaz sem hotel s tem člankom novo pot pokazati, po ktere bi utegnulo moje trdilo novo podporo dobiti, da so Noričani bili Slovenci.

Národno blago.

Nekaj o raznih poznamovanjih rastlin in njih lastnostih po veri našega ljudstva.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

6. Sporiš.

To travo slovensko ljudstvo zeló čisla. Če jo položiš na njivo ali vinograd — tako govori pravlica — bode vse ti lepo rastlo, zato menda ime: sporiš, od sporiti, gedeihen. Grk je to travo imenoval „hierabotane“, sveta trava, Egipčan „Izidina solza“ po boginji zemlje Izidi. Nmec jo imenuje „Eisenkraut“. Tudi starodavni Persini so mislili, da sporiš ima blagotvorno moč, in da otrokom daja um in ljubezen do uka. Latin jo imenuje „verbena“, menda od verbum, ker so vence iz sporiša nazvestniki mira (praecones) nosili na šišaku in v roki betvice v znamenje, da želijo mir skleniti.

7. Pasji jezik.

To rastlino tudi Nmec po podobi njeni s pasjim jezikom imenuje „Hundzunge“, Grkolatin pa „Cynoglossum“. Če to travo pri sebi nosiš, ne bode te napadel noben pes, al nositi jo moraš pod nožnim palcem. Različna pa od Cynoglossum je rastlina „cy-

*) Jaz samo mimogredé navedem besedo človek, iz korenike kru, klu = çru, percipere.

**) Beseda kramola v pomenu turba, seditio se najde v listinah od leta 650. Miklošič jo je v svojem staroslov. besednjaku dal veljati za domačico, v svojem spisu: „Die Fremdwörter im Slawischen“, jo je pa postavil med tujke, ne premišleč, da bi se po bavarsko-nemškem narečju mogla glasiti: hrumel ali rumel, kakor še nemški Štirčani govoré, ne pa kramola. Pis.

norrhodon“ — šipek; njegov koren — tako so nekdanj mislili — ozdravi pasjo steklino.

8. Šiška.

V okolici, v kateri jaz sedaj stanujem, se veli „nux aquatica, Wassernuss“: šiška, njen sad je okovrjen z ostro ježico, zato pravijo: kdor pri sebi nosi šiško, ne bo mu nikakoršno spočetje spešno. Veli se tudi orešec, povodni kostanj, in ljudje radi šiške jedó. Beseda šiška pomenja: ostrino; zato po Belostencu šiška = lubanja, cranium, os capitis humani, staroslov. šiška, conus, *κωνος*, Kegel, Helmspitze (primeri: šišak, galea), Fichtenzapfen. Imé vesí blizo Ljubljane „Šiška“ je toraj postalo ali po šiškah (Galläpfel) ali po hrčkih purkih (Fichtenzapfen) ali po šišatem (*κωνικός*) bregu, pod katerim stoji. Prvotni pomen temata šiš, je: acutus, oster, špicast.

Zimska zemeljska boginja Ježi-Baba ima tudi priimek „Šiška“, poletna pa „Zlata-Baba“. Po zimi je zemlja ostra, grudnata, po dolinah, ravninah in po gorah, njeno pokrivalo ni cveteče in listnato, temoč je žičasto, šiškasto, zato jej je pristajalo po pravici imé Šiška Baba-Ježi-Baba.* O godu sv. Neže, pravi ljudstvo, se prikaže Šiška-Baba ali Ježi-Baba, zato otročja pesem: „Neža po bregih ježa, pleterko nosi — pa kruha prosi“ — izraz nerodovitnosti zemlje.

Po takem načinu naj bi se nabiralo narodno blago. Rojaci, zapisujte marljivo, kar se je še ohranilo med ljudstvom, in pošljite gradivo Matici slovenski, da se po izurjenih v tej stroki naših pisateljih reč razjasnuje. Bode se tako obogatil naš krasni jezik, ker slovensko ljudstvo rabi skoro v vsakem kraji za eno in isto rastlino drugo poznamenovanje, kakor se že lahko prepričamo iz tukaj omenjenih trav, ktere na Kranjskem imajo čisto druga imena ali ista imena rabljajo za čisto druge trave.

Slovansko slovstvo.

* *Prirodopisje v podobah.* Slovenskej mladini v poduk in zabavo posvetil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. normalki v Ljubljani. V založbi in na prodaj pri Jan. Giontini-u, bukvarji.

Prav dobra misel je bila to, da sta gg. Tomšič in Giontini dala na svitlo knjigo, ktera našo mladino na kratkočasni poti podučuje v natoroznanstvu; gosp. Giontini je knjigi oskrbel okoli 120 ličnih podob, gosp. Tomšič pa je v čednem slovenskem jeziku dodal podobam prijetno razjasnilo. Porok smo starišem, da bojo otroke svoje jako razveselili, ako jim omislijo to knjigo, ktera tudi učiteljem bode dobro došla pri kazalnem nauku. — Da pa bralci naši izvedó obsežek hvalevredne knjige, naj jim povemo, da na 1. listu je namalano nekoliko domače koristne živine (konj, krava, osel itd.), na 2. listu nekoliko divje zverine (volk, medved, tiger, lev itd.), na 3. listu ujedne tice, na 4. tice pevke, na 5. domača perutnina, na 6. dvoživke (žaba, močerad, belouška, gad itd.), na 7. ribe, na 8. metulji, na 9. žuželke (rogač, kobilica, hrošč itd.), na 10. ribe, na 11. sadje, na 12. koristne rastline, na 13. škodljive in strupene rastline, na 14. listu pa nektare rudnine in okamnine. Vse podobe so, kakor je že gori rečeno bilo, jako lične, in beseda, ki popisuje narisane živali, rastline in rudnine, je lepa, poduku mladine popolnoma primerna, kakor se pričakovati more od pisatelja, od ktereга je že po drugih delih znano, da mu slovenščina

gladko teče. — Kmalu bode nosil sv. Miklavž pridnim šolarčkom — v svesti smo si, da jim ne more kaj prijetnejšega prinesiti kakor je prirodopisje s podobami.

* *Letopis Matice slovenske (slovaške)* je prišel v Banski Bistrici ravnokar na svetlo, sestavljen po Vil. Pauliny-Toth-u, podpredsedniku. Ta zvezek obsega mnogo zanimivih spisov, med katerimi največ iz peresa slav. F. V. Sasinka („Thrakovia boli Slovania“, Geto-Dace boli Slovania, Župa a župani itd.). Udov šteje ta Matica letos zakladateljev 536, rednih 563, letnikov 134.

* Ravnokar je tudi v slovenskem (slovašk.) jeziku prišlo na svetlo „*Vitazstvo svateho križa*“, spisal Jan. Mierskaj, knaz cirkevny arcibiskupstva ostrihom-skeho itd. Natisnil v Skalici Jož. Škarnicel, knjigotiskar Matice slovenske. — Kako izvrstna je ta knjiga, kaže se iz obsežka njenega, ki začne s znamenjem (znakom) križa pri poganih, pri židih (judih) in potem zgodovinsko kaže viteštvo križa od 1. do 19. stoletja in naposled važnosti njega v mnogih razmerah življenja. Posloveniti to knjigo bilo bi vredno delo društva sv. Mohora.

Ozir po svetu.

Pogled na bojišče v Dalmaciji.

Še zmiraj boj v Dalmaciji zvonec nosi dandanes. Na drugem mestu povemo, kaj se ondi godi. Tukaj pa posnamemo bralcem našim nekoliko črtic iz knjige, ki je ravnokar na svitlo prišla v Gradcu pod naslovom: „*Studien über Dalmatien und Oesterreich's Politik von einem österr. Offizier*“. Če tudi nikakor v vsem ne pritrdimo, kar pisatelj piše, moramo vendar reči, da je knjižica jako zanimiva in da odkritosrčno — a to iz dobrega namena — odkriva mnogoletno krivo politiko avstrijske vlade v tej deželi.

Dalmacija je slovanska dežela; prihodnost njena stoji na slovanstvu; za njo stojé slovanske dežele, in zato je ravno Dalmacija tako važna Avstriji, ktera bi bila že danes morala misliti na to, da si srca pridobi slovanskih narodov, ki so zdaj pod turškim gospodstvom. Al avstrijski vladi ni bilo nikoli za to mar, podpirala je bolj italijanizem, čeravno laški jezik ni narodni jezik, ampak je ondi le kupčijski jezik. V vseh srednjih šolah je kraljeval laški jezik kot učni jezik razun gimnazije Senjske in realne gimnazije Kotorske, kjer je učni jezik slovanski. S takim ravnanjem si vlada ni pridobila src slovanskega naroda. „Kar Vi hočete, za to nam ni mar, Vi morate storiti, kar mi hočemo!“ — tako je zapovedovala vlada in njeni privrženci — „in če se ne vdaste z lepo, vdali se bote s silo!“ — Po tej poti pa se ne dá zvestoba narodov prisiliti, in za Boga, da potem ni čuda, da se sovražniku pota gladijo. Ne z silo orožja, ampak z zvestobo in udanostjo naroda se dá dežela Avstriji ohraniti, zato je treba se poslužiti vseh pomočkov, ki peljejo do tega cilja in konca.

Tako in enako govori pisatelj, ki je mnogo časa v Dalmaciji bival in narod in deželo pozná. Zanimiv je njegov popis Dalmacije; naj iz tega povzamemo nekoliko vrstic in jih dodamo temu, kar smo že zadnjič povedali.

Dalmacija meri 222⁹/₁₀₀ kvadratnih milj in je tedaj ena manjših dežel našega cesarstva; 7 dežel je še manjših, al zemlja dalmatinska se razdeli na veliko otokov, tako, da je trda zemlja kakih 50 milj dolga, široka pa komaj 8. Prebivalcev šteje okoli 450.000, je po takem enaka drugim goratim deželam, tedaj na eni kvadratni milji biva okoli 1865 duš. Samo eno mesto ima čez 10.000 duš, 14 mest pa, ki imajo manj kot 10.000 prebivalcev. Nekdaj je Dalmacija imela mo-

*) Rusi jo imenujejo „Jaga-Baba“, kar isto pomenja, kar korenika ag, eg, prejut. jag-jeg izrazuje pomen ostrine; iz te je beseda jež, ježica itd. Po Bulgarinu v ruščini jaga pomenja „streitsüchtig“.